

I metaforernas landskap. Om livet, döden och kärleken

Recenserad bok: I metaforernas landskap. Om livet, döden och kärleken

Författare: Gudrun Olsson

Förlag: Carlsson Bokförlag, 2020

Vår förståelse av världen bygger på metaforer. Genom att utgå från välbekanta konkreta fenomen såsom det fysiska rummets dimensioner (t ex överläge, underläge), fenomen i naturen (t ex olika väder) eller hur vi använder vår kropp och dess olika delar (t ex att jag sträcker ut min hand eller att jag viftar bort något) så kan vi uppleva, förstå och ta ställning till vad som finns och vad som sker i världen vi lever i. Gudrun Olsson, professor i psykologi och psykoterapeut, undersöker i sin bok ”I metaforernas landskap” hur metaforer ständigt är med oss, medvetet eller omedvetet, i våra liv och då även i det liv som levs och återupplevs i en psykodynamisk terapiprocess.

Boken har undertiteln ”Om livet, döden och kärleken”. Det är alltså livets stora personliga frågor som Gudrun Olsson tar sig an i sin bok. Hon gör så mot en bakgrund av en analys av arketypiska metaforer, rumsmetaforer och metaforer hämtade från kroppen och handen. Hennes metod är essäns metod, där hon utan i förväg bestämda kriterier prövar sig fram i sitt kunskaps- och insiktssökande och utgår då från ett brett spektrum av inspirationskällor, från poesi, filosofiska och psykoanalytiska tankegångar och från egna erfarenheter i sitt personliga och professionella liv. Resultatet blir en väv av tankar och iakttagelser, som inspirerar läsaren att tänka vidare.

Gudrun Olsson har ett skönt flyt sitt skrivande, med många fina metaforer (!) i sin diskussion av metaforer. De uttrycksfulla och ofta poetiskt utformade kapitelrubrikerna och kapitelaavsnittsrubrikerna ger överblick, samtidigt som de lockar till läsning. Ta som exempel kapitlet ”Rummet som minnets behållare” med avsnittsrubriker såsom ”Våra tidiga rum”, ”Rumsföreställningar hos Tomas Tranströmer”, ”Den vinkande handen och för tjocka falukorvsskivor”, ”Vrån och garderoben” osv. Man blir nyfiken på vad som döljer sig bakom dessa rubriker och får ständigt nya insikter som väl matchar rubrikerna.

Boken ger kunskap om hur det är att *vara* människa snarare än att utifrån beskriva hur människor fungerar. Det handlar om kvalitativ kunskap och inte om s k evidensbaserad kvantitativ kunskap. Jag är själv psykologiforskare med en kvantitativ inriktning, men vill gärna inspireras av kvalitativ forskning. Gudrun Olssons bok kommer för mig att vara en viktig inspirationskälla i min egen forskning och jag tror att boken kan vara det för många andra kvantitativt orienterade forskare inom klinisk psykologi, socialpsykologi, och kognitiv psykologi. Det Gudrun Olsson skriver om det goda samtalet i t ex en psykote-

rapiprocess, om kärleken, om hur vi upplever en närståendes död och hur vi fattar livsavgörande beslut kan inspirera till kvantitativt prövningsbara teorier och även anknytas till existerande kvantitativ forskning inom dessa områden.

Gudrun Olsson visar hur kvalitativ kunskap står på egna ben (obs. den kroppsliga metaforen). Den kunskap som hon tar fram i boken bygger till stor del på att hon visar komplexiteten och nyansrikedomen i ett fenomen genom att analysera metaforer som används för att beskriva fenomenet. Kärlek kan t ex beskrivas som en eld, en arketypisk metafor. Elden är ett komplext fenomen. Den brinner obevekligt, den är varm, den, kan ge smärta och den kan falna och allt detta stämmer också på kärleken. Kärleken kan också beskrivas med andra metaforer och i kontrast till ytterligare metaforer, t ex att se en mänsklig relation som en affärstransaktion. Gudrun Olsson visar hur kärlekens ”Höga visa” i bibeln är en enda metafor. Hon pekar på hur kärleken här ses som en levande person med intentioner, mänskliga drag och uttryckssätt. För mig var detta en aha-upplevelse. Kärleken blev något levande, ett subjekt och inte ett objekt. I sina diskussioner om kärlekens väsen komplicerar och nyanserar Gudrun Olsson sina resonemang genom att anknyta till existencialistisk och fenomenologisk filosofi och till psykoanalytisk teori. Den psykoanalytiska teorin är ju samtidigt en teori som har sina egna metaforer, som kan kontrastera mot poesins ofta vackra metaforer.

Boken handlar också om döden, men inte den egna döden utan om upplevelsen av en annans död, och då särskilt sorgen, den långa sorgprocessen efter en älskad persons bortgång. Kärlek och död blir på så sätt sammankopplade i boken. Kopplingen sker också genom att uppmärksamma hur man vågar språnget från sorg till en ny kärleksrelation. Gudrun Olsson skriver om hur hon själv gått igenom dessa faser. Man blir berörd, lever sig in det fina hon fått vara med om och det svåra som hon upplevt och tagit sig igenom. Den gripande beskrivningen varvas med filosofiska och psykologiska betraktelser och skildringen blir på sätt insiktsgivande, den ger kvalitativ kunskap.

Gudrun Olsson skriver väldigt tänkvärt om gränssituationer, som kan uppkomma helt oförmedlat i samband med ett personligt möte på exempelvis en buss eller vid en kopieringsapparat på arbetsplatsen. Det är situationer då det gäller att ha ögonen öppna, att i enlighet med en fenomenologisk attityd sätta parantes kring sina förutfattade meningar och kring målet för den aktivitet man råkar vara är inne i, och att våga gör ett existencialistiskt språng à la Kierkegaard för att fånga en möjlighet till ett nytt liv, t ex att satsa på en kärleksrelation med den person som man möter. I gränssituationen, sätts det egna livet -det tredje ordet i bokens undertitel - på sin spets.

Jag upplever Gudrun Olssons bok som en ytterst personlig bok. Jag tror att skrivandet av boken har varit en form av egenterapi där hon utifrån sin erfaren-

het som psykoterapeut, från beläsenhet, i existencialistisk och fenomenologisk filosofi och från upplevelser av skönlitteratur och bildkonst, kommer till något slags ro med det liv hon haft och med det liv som hon vill leva vidare. Det handlar inte om att hitta lyckan, utan om att om hitta och hålla fast det genuina och äkta i att vara människa. I denna attityd till livet förenas från olika utgångspunkter existencialism, fenomenologi och psykoanalytisk teori.

Just bokens personliga anslag gör att vi som läser boken får egna insikter. Vi får vara med om hur Gudrun Olsson strävar efter att verkligen förstå stora tänkares insikter. Inte bara beskriva dessa insikter utan verkligen förstå och ta till sig vad det handlar om. Jag vågar påstå att jag aldrig har läst så pregnanta och lättgripbara beskrivningar av tankar hos Kierkegaard, Husserl, Heidegger och Sartre. Och även hos Freud och andra psykoanalytiska tänkare, som funnits med i bakgrunden till Gudrun Olssons hela professionella liv.

Bokens avslutande kapitel har titeln ”Resandet som tankens barnmorskor”. Läsandet av boken har för mig varit en resa, en upptäcktsresa. När Gudrun Olsson skriver om resor tänker hon på resor mot ett okänt mål där man har ögonen öppna att ta till sig det som händer på resan. Det kan röra sig om resor i den yttre världen och metaforiskt om resor på kammaren eller en inre resa i psykoterapirummet. Gudrun Olsson menar att även skrivandet, och skapandet över huvud taget skulle jag vilja tillägga, är en resa som bjuder på överraskningar och insikter när man väl blivit nedsänkt i arbetet och det hela flyter på. Finns det trots allt ett mål för dessa resor med okänt mål? Gudrun Olssons svar är: Att ta reda på något som man inte vet. Vad innebär det att vara människa bland människor?

Henry Montgomery
Professor emeritus i kognitiv psykologi
Stockholms universitet